Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
JULIANE KOKOTT
prezentate la 25 iunie 2015 [1]

**Cauza C-404/14**

**Marie Matoušková, comisar judiciar în procedurile succesorale**

[cerere de decizie preliminară formulată de Nejvyšší soud České republiky (Republica Cehă)]

„Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 — Competența instanțelor și recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești — Domeniu de aplicare material — Convenție de partaj succesoral încheiat între soțul defunctei și copiii acestora, reprezentați de un tutore ad-hoc — Cerința autorizării de către o instanță”

## I – **Introducere**

1. În prezenta cauză, Curtea urmează să precizeze domeniul de aplicare material al Regulamentului Bruxelles IIa [2] în „materia răspunderii părintești”.

2. În principiu, materia menționată intră în domeniul de aplicare al Regulamentului Bruxelles IIa. Cu toate acestea, potrivit articolului 1 alineatul (3) litera (f) din regulament, acesta nu se aplică „actelor fiduciare și succesiunilor”.

3. Instanța de trimitere dorește să se stabilească dacă excepția prevăzută la articolul 1 alineatul (3) litera (f) este aplicabilă atunci când, în cadrul unei proceduri succesorale, instanța numește un tutore ad-hoc al moștenitorilor minori, iar acesta încheie în numele lor o convenție de partaj succesoral care trebuie să fie supusă ulterior autorizării de către instanță.

4. Răspunzând la această întrebare, Curtea are de asemenea ocazia să delimiteze domeniul de aplicare al Regulamentului Bruxelles IIa de cel al așa-numitului Regulament privind succesiunile [3].

1 — Limba originală: germana.

2 — Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești, de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1347/2000 (JO L 338, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 183).

3 — Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2012 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor (JO L 201, p. 107); cu privire la intrarea în vigoare și la aplicarea acestuia, a se vedea articolul 84 din Regulamentul privind succesiunile.

## II – **Cadrul juridic**

5. Potrivit considerentelor (5) și (9) ale Regulamentului Bruxelles IIa, acesta reglementează „toate hotărârile judecătorești în materia răspunderii părintești” și, astfel, se aplică printre altele „desemnării și atribuțiilor unei persoane sau ale unui organism însărcinat să administreze bunurile copilului, să îl reprezinte și să îl asiste și […] măsurilor privind administrarea, conservarea sau dispoziția cu privire la bunurile copilului […]”.

6. Articolul 1 din Regulamentul Bruxelles IIa reglementează domeniul de aplicare material și prevede:

„(1) Prezentul regulament se aplică, oricare ar fi natura instanței, materiilor civile privind:

[…]

(b) atribuirea, exercitarea, delegarea, retragerea totală sau parțială a răspunderii părintești.

(2) Materiile prevăzute la alineatul (1) litera (b) cuprind în special:

[…]

(b) tutela, curatela și instituțiile similare;

(c) desemnarea și atribuțiile oricărei persoane sau oricărui organism însărcinat să se ocupe de persoana sau bunurile copilului, să-l reprezinte sau să-l asiste;

[…]

(e) măsurile de protecție a copilului privind administrarea, conservarea sau dispoziția cu privire la bunurile copilului.

(3) Prezentul regulament nu se aplică:

[…]

(f) actelor fiduciare și succesiunilor;

[…]”

7. Potrivit articolului 2 punctul 7 din Regulamentul Bruxelles IIa, noțiunea „răspundere părintească” cuprinde „ansamblul drepturilor și obligațiilor conferite unei persoane fizice sau unei persoane juridice în temeiul unei hotărâri judecătorești, al unui act cu putere de lege sau al unui acord în vigoare privind persoana sau bunurile unui copil”. În această privință, potrivit articolului 2 punctul 8 din regulament, „titular al răspunderii părintești” înseamnă „orice persoană care exercită răspunderea părintească față de un copil”.

## III – **Litigiul principal și întrebarea preliminară**

8. În mai 2009, o resortisantă cehă a decedat în Regatul Țărilor de Jos, moștenitori fiind soțul său și cei doi copii minori ai acestora (denumiți în continuare „moștenitorii”). La data decesului lui *de cuius*, aceștia din urmă locuiau în Țările de Jos.

9. În aprilie 2010, Městský soud v Brně (Tribunalul Brno) a deschis procedura succesorală, încredințându-se notarului Matoušková, în calitate de comisar judiciar, realizarea actelor aferente acestei proceduri. Pentru a preveni posibile conflicte de interese între moștenitori, instanța menționată a numit și un curator special pentru a reprezenta interesele minorilor.

10. În iulie 2011, moștenitorii au încheiat un acord succesoral în vederea finalizării succesiunii, copiii minori fiind reprezentați în cadrul acestui acord de curatorul special.

11. În august 2012, soțul supraviețuitor a invocat un fapt nou în cadrul procedurii succesorale, și anume că, la momentul decesului, defuncta avea domiciliul în Țările de Jos, iar nu în Republica Cehă, așa cum se considerase până atunci. În plus, el a prezentat un certificat privind dreptul de moștenire emis la 14 martie 2011 în cadrul unei proceduri succesorale derulate în Țările de Jos (denumit în continuare „certificatul de moștenitor”).

12. Având în vedere acest document, acordul succesoral încheiat în luna iulie 2011 a fost modificat pentru a corespunde rezultatului procedurii succesorale care avusese deja loc în Țările de Jos.

13. În luna august 2012, comisarul judiciar a solicitat Tribunalului Brno autorizarea acordului succesoral pentru copiii minori.

14. Tribunalul nu a admis pe fond cererea formulată de comisarul judiciar întrucât copiii minori în discuție aveau reședința de mult timp în afara Republicii Cehe și nici nu a dispus de suficiente elemente pentru a se declara necompetent sau pentru a dispune trimiterea cauzei la Nejvyšší soud (Curtea Supremă a Republicii Cehe) pentru desemnarea instanței competente.

15. Astfel, la 10 iulie 2013, comisarul judiciar a solicitat direct Nejvyšší soud să stabilească instanța competentă teritorial pentru autorizarea acordului succesoral.

16. Nejvyšší soud a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„În cazul în care tutorele unui minor încheie în numele minorului un acord succesoral care necesită o autorizare de către o instanță pentru a fi valabil, este vorba, din punctul de vedere al instanței, despre o materie în sensul articolului 1 alineatul (1) litera (b) sau despre o materie în sensul articolului 1 alineatul (3) litera (f) din Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești, de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1347/2000?”

## IV – **Apreciere juridică**

17. Având în vedere că situația de fapt expusă de instanța de trimitere și derularea procedurii la nivel național suscită multe întrebări fără răspuns, trebuie să se verifice mai întâi dacă cererea de decizie preliminară este admisibilă.

### A – *Admisibilitatea cererii de decizie preliminară*

18. Pe baza datelor comunicate de instanța de trimitere, Curtea nu poate să își formeze o imagine completă asupra cauzei în materie succesorală în discuție și mai ales asupra procedurii succesorale din Țările de Jos, a cărei derulare rămâne în mare parte neclară.

19. Cererea de decizie preliminară nu permite Curții să cunoască nici motivul pentru care procedura succesorală s-a derulat nu numai în Republica Cehă, ci și în Țările de Jos și nici dacă minorii au fost reprezentați în cadrul procedurii din Țările de Jos. În plus, nu se precizează nici dacă certificatul de moștenitor emis în Țările de Jos privește numai drepturile tatălui sau și pe cele ale copiilor și nu se clarifică nici motivul pentru care, după finalizarea procedurii succesorale din Țările de Jos, este încă necesară intervenția comisarului judiciar ceh sau a Tribunalului Brno.

20. Făcând abstracție de aceste neclarități, Curtea dispune totuși de suficiente informații pentru a se putea pronunța cu privire la întrebarea formulată de instanța națională.

21. Astfel, întrebarea preliminară se referă exclusiv la aspectul dacă autorizarea solicitată instanței cu privire la acordul succesoral încheiat în cadrul procedurii succesorale cehe intră în domeniul de aplicare al Regulamentului Bruxelles IIa, așa încât nu se are în vedere procedura succesorală din Țările de Jos.

22. Întrucât instanța de trimitere a prezentat în mod detaliat obiectul procedurii succesorale cehe, unica procedură în litigiu, situația de fapt și cadrul juridic ale cererii de decizie preliminară au fost formulate suficient de clar pentru Curte.

23. Deși în acest context nu au fost expuse aspecte privind validitatea acordurilor în discuție, acestea nu trebuie în mod necesar să fie clarificate, ținând seama de etapa în care se află procedura, instanța de trimitere fiind chemată să se pronunțe numai cu privire la competență. În acest scop, instanța trebuie să știe dacă se poate raporta la Regulamentul Bruxelles IIa sau dacă acesta nu este aplicabil [4].

24. Prin urmare, nu există îndoieli cu privire la relevanța întrebării preliminare pentru soluționarea litigiului, aspect a cărui apreciere revine în final instanței naționale.

25. Admisibilitatea cererii de decizie preliminară nu este contrazisă nici de împrejurarea că obiectul procedurii ține de competența jurisdicțională grațioasă.

26. Cu toate că, în principiu, procedurile necontencioase care nu au caracter jurisdicțional, cum ar fi intervenția unei instanțe naționale ca autoritate administrativă [5], nu conduc la trimiteri preliminare, o cerere de decizie preliminară referitoare la o procedură jurisdicțională grațioasă poate fi totuși admisibilă atunci când, în cadrul unei asemenea proceduri, inițiată cu titlu necontencios, nu se admite o cerere și se naște astfel un litigiu [6].

27. Această situație se regăsește în speță, având în vedere decizia de respingere a Tribunalului Brno, astfel încât cererea de decizie preliminară este admisibilă.

## B – *Aprecierea pe fond a întrebării preliminare*

28. Prin întrebarea preliminară formulată, instanța de trimitere solicită să se stabilească, în esență, dacă Regulamentul Bruxelles IIa se aplică autorizării acordului succesoral ceh sau dacă este aplicabilă excepția prevăzută la articolul 1 alineatul (3) litera (f) din regulament, potrivit căruia „succesiunile” nu intră în domeniul de aplicare al acestuia.

4 — Problema dacă autorizarea de către instanță este necesară din punct de vedere juridic, precum și care este dreptul aplicabil în această privință sunt aspecte care nu fac obiectul cererii de decizie preliminară și care pot fi omise în acest stadiu procedural, fără să fie necesară pronunțarea Curții în acest sens.

5 — Cu titlu de exemplu, Hotărârea Job Centre (C-111/94, EU:C:1995:340, punctele 9-11), privind aprobarea unui act constitutiv al unei societăți în vederea înregistrării în cadrul unei proceduri italiene de „giurisdizione volontaria”.

6 — De exemplu, Hotărârea Job Centre, menționată anterior, în care, la punctul 11, se precizează următoarele: „Numai atunci când persoana abilitată de legea națională să solicite autorizarea introduce o cale de atac împotriva refuzului autorizării și, în consecință, al înregistrării se poate considera că instanța sesizată exercită […] o funcție de natură jurisdicțională care are ca obiect anularea unui act care încalcă un drept al reclamantului […]”.

29. La prima vedere, dispoziția amintită se opune aplicabilității Regulamentului Bruxelles IIa în procedura principală.

30. Această afirmație este cu atât mai mult valabilă cu cât materia succesiunilor, care nu face parte din domeniul de aplicare al regulamentului menționat, intră sub incidența Regulamentului privind succesiunile, care – cu anumite excepții – va reglementa „*toate* [7] aspectele de drept civil referitoare la patrimoniul unei persoane decedate”[8].

31. Cele două regulamente sunt, din punct de vedere conceptual, complementare: având în vedere că succesiunile sunt excluse din domeniul de aplicare al Regulamentului Bruxelles IIa, acesta din urmă nu ar trebui să intre în conflict cu Regulamentul privind succesiunile. Invers, ceea ce este reglementat exhaustiv în Regulamentul Bruxelles IIa nu trebuie reglementat de Regulamentul privind succesiunile.

32. Cu toate că, *ratione temporis*, Regulamentul privind succesiunile nu se aplică încă procedurii principale din Republica Cehă, domeniul de aplicare material al acestuia permite să se deducă ponderea pe care legiuitorul o conferă în Regulamentul Bruxelles IIa criteriului de excludere a „succesiunilor”.

33. În ceea ce privește acordul succesoral ceh în discuție în litigiul principal, trebuie să se precizeze în acest context, în primul rând, că nu este un pact asupra unei succesiuni viitoare în sensul Regulamentului privind succesiunile.

34. Potrivit articolului 3 alineatul (1) litera (b) din regulamentul menționat, pact asupra unei succesiuni viitoare „înseamnă un acord […] care creează, modifică sau încetează […] drepturi asupra patrimoniului sau patrimoniilor viitoare ale uneia sau mai multor persoane care sunt părți la acord”. Procedura succesorală cehă nu are însă ca obiect un patrimoniu *viitor*, ci dezbaterea unei moșteniri *deja existente*, pe calea unui acord încheiat între moștenitori.

35. Potrivit articolului 23 din Regulamentul privind succesiunile, acesta nu se referă însă numai la pacte asupra unei succesiuni viitoare, ci în general la „succesiune în ansamblul său”, inclusiv la „partajul succesoral”.

36. Acordul succesoral ceh în discuție în litigiul principal pare să se refere la un astfel de partaj succesoral. La prima vedere, acest aspect indică faptul că inclusiv cerința autorizării acordului menționat se referă la succesiuni și ar putea să fie exclusă din domeniul de aplicare al Regulamentului Bruxelles IIa potrivit articolului 1 alineatul (3) litera (f) din acesta.

37. Cu toate acestea, împrejurarea că cerința autorizării ține de reglementarea cehă în domeniul succesiunilor nu permite să se concluzioneze în mod automat și generalizat că cerința respectivă nu ar intra sub incidența Regulamentului Bruxelles IIa.

38. Potrivit articolului 1 alineatul (2) litera (b) din Regulamentul privind succesiunile, din domeniul său de aplicare material este exclusă „capacitatea juridică a persoanelor fizice”[9], deci tocmai acel domeniu al dreptului care face obiectul procedurii principale, în care sunt în discuție tutela ad-hoc a unor minori și autorizarea de către instanță a acordului încheiat de reprezentantul acestora.

7 — Sublinierea noastră.

8 — Conform considerentului (9) al Regulamentului privind succesiunile.

9 — Această excludere se aplică „fără a aduce atingere articolului 23 alineatul (2) litera (c) și articolului 26”. În speță, nu este pertinentă niciuna dintre aceste dispoziții: articolul 23 se referă la capacitatea succesorală, iar articolul 26 reglementează printre altele „admisibilitatea reprezentării în vederea întocmirii unei dispoziții pentru cauză de moarte”.

39. Astfel, conținutul Regulamentului Bruxelles IIa nu riscă să intre în conflict cu domeniul de aplicare al Regulamentului privind succesiunile. Dimpotrivă, în măsura în care se dezbate problema capacității juridice a persoanelor fizice, este necesar să se acopere o lacună de reglementare care rezultă din domeniul de aplicare al Regulamentului privind succesiunile.

40. Pentru a acoperi această lacună, trebuie să se recurgă la Regulamentul Bruxelles IIa. În acest mod, aplicând o interpretare restrictivă a situației excluderii „succesiunilor", prevăzută la articolul 1 alineatul (3) litera (f), aspectele în litigiu din procedura principală pot fi alocate unui cadru de reglementare complementar și distinct de drept al Uniunii.

41. De altfel, în Hotărârea Schneider [10], Curtea a subliniat deja că, în principiu, capacitatea juridică și aspectele legate de reprezentare trebuie apreciate în funcție de criterii proprii și nu trebuie considerate chestiuni preliminare accesorii ale actelor juridice în discuție. Cauza respectivă privea de asemenea aspecte referitoare la procedurile necontencioase, ivite însă în legătură cu Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială [11].

42. În acea cauză, un resortisant al unui stat membru, „declarat parțial incapabil", a inițiat o procedură necontencioasă în fața unei instanțe din alt stat membru și a solicitat acesteia autorizarea de a înstrăina cota sa parte dintr-un imobil situat în statul membru respectiv.

43. Instanța sesizată din statul în care se afla imobilul a avut îndoieli privind competența sa de a soluționa procedura necontencioasă, deși, potrivit articolului 22 punctul 1 din Regulamentul Bruxelles I, competența de soluționare a acțiunilor în materie de drepturi reale asupra unor bunuri imobile aparține instanțelor din statul membru pe teritoriul căruia este situat imobilul respectiv.

44. În acest context, Curtea a hotărât că Regulamentul Bruxelles I *nu* se aplică unei asemenea proceduri necontencioase. Procedura menționată ține de capacitatea juridică, precum și de reprezentarea legală a persoanelor fizice în sensul articolului 1 alineatul (2) litera (a) din Regulamentul nr. 44/2001, care sunt excluse din domeniul de aplicare material al Regulamentului Bruxelles I [12].

45. Aceeași situație este valabilă în prezenta cauză în raport cu Regulamentul privind succesiunile. Având în vedere că acest regulament nu se aplică în privința capacității juridice a persoanelor fizice, el nu se opune aplicabilității Regulamentului Bruxelles IIa și unei interpretări stricte a excluderii „succesiunilor" în sensul articolului 1 alineatul (3) litera (f).

46. Aceeași concluzie este sugerată și de raportul explicativ întocmit de Paul Lagarde [13] cu privire la Convenția din 19 octombrie 1996 asupra competenței, legii aplicabile, recunoașterii, executării și cooperării privind răspunderea părintească și măsurile de protecție a copiilor (denumită în continuare „Convenția privind protecția copiilor") [14].

10 — Hotărârea Schneider (C-386/12, EU:C:2013:633).

11 — JO L 12, p. 1, denumit în continuare „Regulamentul Bruxelles I".

12 — Hotărârea Schneider (C-386/12, EU:C:2013:633, punctul 31).

13 — Denumit în continuare Raportul Lagarde (care poate fi accesat la adresa http://www.hcch.net/upload/expl34d.pdf).

14 — Accesibilă în limba germană pe pagina de internet a Conferinței de la Haga: http://hcch.e-vision.nl/upload/text34d.pdf

47. În cadrul interpretării Regulamentului Bruxelles IIa, ținând seama de geneza și de structura sa, raportul explicativ Lagarde poate furniza indicii pentru interpretarea anumitor prevederi din regulament. Dispozițiile acestuia care se referă la încredințare se bazează pe lucrările pregătitoare ale Convenției privind protecția copiilor și corespund în mare parte acesteia. De aceea, dispozițiile regulamentului și dispozițiile corespunzătoare ale convenției trebuie, în măsura posibilului, să fie interpretate în același mod pentru a evita rezultate diferite după cum este vorba despre un alt stat membru sau o țară terță [15].

48. În ceea ce privește excepția „succesiunilor" prevăzută la articolul 4 litera (f) din Convenția privind protecția copiilor, care corespunde excepției prevăzute în Regulamentul Bruxelles IIa, Raportul Lagarde clarifică de la bun început aspectul că, în principiu, cauzele de drept succesoral trebuie excluse din domeniul de aplicare al convenției. În schimb, raportul menționat nu exclude ca, „în măsura în care reglementarea privind succesiunile prevede intervenția reprezentantului legal al copilului", determinarea acestui reprezentant să se facă în funcție de criteriile din convenție și constituie astfel un argument în favoarea interpretării stricte a excepției prevăzute în cazul succesiunilor.

49. Având în vedere că, după cum am constatat la punctul 37 și următoarele, nu există dispoziții ale dreptului Uniunii în sens contrar, aceeași concluzie ar trebui să fie valabilă și în raport cu interpretarea Regulamentului Bruxelles IIa, iar excepția referitoare la succesiuni nu ar trebui să fie aplicabilă în cazul autorizării acordului succesoral în discuție.

50. În concluzie, trebuie să se considere că cerința autorizării de către o instanță și determinarea instanței competente în acest sens trebuie considerate o materie civilă privind „atribuirea, exercitarea [sau] delegarea […] răspunderii părintești" în sensul articolului 1 alineatul (1) litera (b) și al articolului 2 punctul 7 din Regulamentul Bruxelles IIa.

## V – **Concluzie**

51. Având în vedere considerațiile care precedă, propunem Curții să răspundă la întrebarea preliminară după cum urmează:

„Autorizarea de către o instanță a unei convenții de partaj succesoral încheiate de un tutore în numele unui minor intră sub incidența articolului 1 alineatul (1) litera (b), iar nu a articolului 1 alineatul (3) litera (f) din Regulamentul (CE) nr. 2201/2003."

15 — A se vedea Luarea noastră de poziție în cauza Health Service Executive (C-92/12 PPU, EU:C:2012:177, punctul 17).